

קונטרס

שלהבת אהבה

בענין אהבת ה' ומלחמת יון בישראל

לכבוד לידת בתנו

אהובה רבקה תחי'

שנולדה במז"ט בעש"ק לסדר "אהבתי אתכם אמר ה' וגו'", ר"ח כסלו תשס"ט

ויבאה יצחק האהלה שרה אמו ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה וגו'

רבקה אמנו היא הראשונה אשר כתוב עליה בתורה שהיא אהובה, כמש"כ (בראשית כה סז) "ותהי לו לאשה ויאהבה". ונראה הטעם, משום שאהבה תכלית החיבור והקורבה בין איש לאשה, כמש"כ (בראשית ב, כד) "ודבק באשתו והיו לבשר אחד", ובמדרש (פרדר"א פל"ב) "שאהבת נפשו דובקת אחר אשתו שנאמר ודבק באשתו", ורבקה אותיות קרבה, מסוגלת לקרבת האהבה.

ויצחק אבינו הוא הראשון אשר כתוב עליו בתורה שהוא אהוב, כמש"כ (בראשית כב ב) "את בנך יחידך אשר אהבת את יצחק". ונראה הטעם, משום שיצחק היה הראשון שנימול לשמונה, וברית מילה עניינה חיבור בין הקב"ה לישראל, שהרי ברית פירושה חיבור. ולכן המילה באבר החיבור.

ונראה משום כן המילה ביום השמיני דוקא, ששמונה הוא למעלה מן הזמן כידוע, וחיבור המוגבל תחת מאסרי הזמן היום ישנו ולמחר איננו, משא"כ חיבור שהוא למעלה מן הזמן הוא חיבור נצחי של ייפסק. וזה ענין שמיני עצרת ביום השמיני דוקא, שכתב רש"י (ויקרא כג לו) "עצרת היא, עצרתי אתכם אצלי, כמלך שזמן את בניו לסעודה לכך וכך ימים, כיון שהגיע זמנו ליפטר אמר, בני, בבקשה מכם, עכבו עמי עוד יום אחד, קשה עלי פרידתכם". ולכאורה צ"ב, והלא לאחר עוד יום אחד שוב יגיע זמנו ליפטר, ושוב יהא קשה עליו פרידתם. ונראה שלאחר העצרת ביום השמיני, נקבע החיבור למעלה מן הזמן, והוא חיבור נצחי שלא ייפרד לעולם.

וחיבור זה של ברית מילה הוא חיבור של אהבה, שהרי ברית מילה נקראת על שם אברהם, "להכניסו כבריתו של אברהם אבינו", ובאברהם כתיב (ישעיה מא ח) "זרע אברהם אוהבי".

ולכן מסוגל היה יצחק לחיבור האהבה, הן להיותו אהוב לאברהם אביו, והן להיותו אוהב את רבקה אשתו, והיינו תכלית החיבור והקורבה בין איש לאשה כאמור, ולכן רבקה תחילה לאהבת אישות, הראשונה שנאמר בה "ויאהבה".

אהבתי אתכם אמר ה' וגו'

ונראה שאהבת יצחק לרבקה היא היא ההתעוררות דלתתא המביאה להתעוררות דלעילא של אהבה ה' לכנסת ישראל, כמו שכתוב בהפטרה לסדר "ואלה תולדות יצחק וגו'" (מלאכי א ב) "אהבתי אתכם אמר ה' וגו'". וזה מש"כ בזהר (ח"א קל"ג) "מאי האהלה, דאהדרת תמן שכינתא, בגין דכל זמנא דשרה קיימא בעלמא שכינתא לא אעדי מינה, ושרגא הוה דליקת מע"ש לע"ש והוה נהיר כל אינון יומי דשבתא, בתר דמיתת כבתה ההיא שרגא, כיון דאתת רבקה אהדרת שכינתא ושרגא אדליקה". והיינו חיבור יצחק ורבקה שהוא חיבור עם השכינה.

וכן מציעו ביעקב אבינו במה שכתוב (בראשית ל מז) "ויבא יעקב מן השדה בערב", ובמדרש (הובא בתו"ש שם) "יעקב אבינו היה לו ארבע בתים לארבע אמהות, ובכל בית ובית היה לו שתי מצעות, אחת של שכינה ואחת שלו, וכשהיה יעקב בא לערב, באי זה מהן שהיה רואה השכינה שרויה בו היה בא ולן בו."

ובזה מבואר הא דאיתא בגמ' (סנהדרין כב ע"ב) "אשה גולם היא ואינה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי, שנאמר (ישעיה נד ה) כי בועליך עושיך ה' צבאות שמו". הרי ילפינן ענין היחס בין איש לאשה לתתא, ממה שכתוב בענין היחס בין הקב"ה לישראל לעילא. ונראה הטעם, משום שנתעוררת היחס בין הקב"ה לישראל לעילא על ידי היחס בין איש לאשה לתתא, ואם כן ככל שבועליך עושיך ביחס דלעילא, כן בהכרח אין אשה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי ביחס דלתתא.

והשראת השכינה על ידי חיבור יצחק ורבקה היתה ניכרת בשלשה דברים, כמבואר בדברי רש"י (בראשית כה סז בשם ב"ר), "כל זמן ששרה קיימת היה נר דלוק מערב שבת לערב שבת, וברכה מצויה בעיסה, וענן קשור על האהל, ומשמתה פסקו, וכשבאת רבקה חזרו". ובחזקוני פירש דענן קשור דוגמת נדה, ונראה דברכה בעיסה רמז למצות חלה, ונר דלוק מערב שבת לערב שבת היינו נר שבת. נמצא, דאלו הן השלשה דברים במתניתין (שבת לב ע"ב), "על שלש עבירות נשים מתות בשעת לידתן, על שאינן זהירות בנדה בחלה ובהדלקת הנר".

ונראה בזה, שישלשה עניינים אלו כולם בענין החיבור והדיבוק בין איש לאשתו. דם נדות הוא בענין היכולת להוליד, וכדאיתא בגמ' (כתובות י ע"ב) "כשם שהשאור יפה לעיסה כך דמים יפים לאשה", ופירש"י שם, "יפין לאשה, למחר לה הריון". וכן איתא להלן שם בגמ', "כל אשה שדמיה מרובין בניה מרובים". נמצא שדם נדות הוא בענין פרי הדיבוק איש באשה, כמש"כ (בראשית ב, כד) "ודבק באשתו והיו לבשר אחד", ופירש"י שם, והיו לבשר אחד בולד.

וכן החלה היא מענין הולד, שהרי בנים נמשלו ללחם, כמבואר במה שכתוב (שמואל א, ב ה) "שבעים בלחם נשכרו ורעבים חדלו, עד עקרה ילדה שבעה ורבת בנים אמללה", ובמדרש (ב"ר ר"פ ע"ב) "שבעים בלחם נשכרו, זו לאה שהיתה שבעה בבבנים ונשכרה, ורעבים חדלו, זו רחל שהיתה רעבה לבנים וכו'". והרי ידוע דאיכא דומם צומח חי ומדבר, ונראה שהלחם בצומח כולד במדבר, שהלחם פרי הזרע הנזרע בארץ, והולד פרי הזרע הנזרע באשה (ובאוה"ח האריך בענין זה).

ועוד, איתא בגמ' (בבא מציעא נט ע"א) "לעולם יהא אדם זהיר בתבואה בתוך ביתו שאין מריבה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא על עסקי תבואה, שנאמר (תהלים קמז יד) 'השם גבולך שלום חלב חטים ישביעך'", הרי חיבור השלום בין איש לאשה תלוי בענין החטים (ונראה במה שכתוב בתהלים לעיל שם (קמז יד טו) "כי חזק בריחי שעריך ברך בניך בקרבך. השם גבולך שלום חלב חטים ישביעך", היינו משום שברכת הבנים אצל המדבר הוא כנגד חלב חטים אצל הצומח, כאמור).

וכן ענין הנר הוא מענין הולד, כדאיתא בגמ' (שבת כג ע"ב) "הרגיל בנר הויין ליה בנים תלמידי חכמים", ופירש"י שם "דכתיב (משלי ו) כי נר מצוה ותורה אור, על ידי נר מצוה דשבת וחטכה בא אור דתורה".

ועוד, מצינו בנר ענין החיבור ודיבוק האהבה בין איש לאשתו, משום שאהבת איש לאשה נמשלה לאש, כמש"כ (שה"ש ח, ו ז) "כי עזה כמות אהבה וכו' רשפיה רשפי אש שלהבתיה. מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא ישטפוה וגו'", ובמדרש (שהש"ר ח, ו) "כי עזה כמות אהבה, אהבה שאוהב האיש לאשתו שנאמר (קהלת ט ט) 'ראה חיים עם אשה אשר אהבת'".

ועוד, החיוב בנר שבת הוא משום החיבור של שלום בית בין איש לאשתו, כדאיתא בגמ' (שבת כג ע"ב שם) "נר ביתו וער חנוכה נר ביתו עדיף משום שלום ביתו", ופירש"י שם "שלום ביתו, והכי אמרינן לקמן (דף כה:): ותנוח משלום נפשי זו הדלקת נר בשבת, שבני ביתו מצטערין לישב בחשך".

נמצא, אשה שלא נדהה בעניינים אלו פגעה בשלמות החיבור בינה ולבין בעלה. ונראה דלכן מתה בשעת לידתה, שאותה שעה הראויה לשלמות החיבור של "והיו לבשר אחד" בהולדת הולד, נהפכה עליה לפירוד האשה מבעלה, וכן פירוד גופה מגשמתה, על ידי זה שמתה. (ובאמת כל פירוד איש ואשה עניינו מעין ענין המיתה, דאשתו כגופו של הבעל ובעל כגשמתה של האשה, כמבואר במדרש הגעלם על מה שכתוב (בראשית כד א) "ואברהם זקן בא בימים, שאברהם הוא הגשמה והגוף הוא שרה, ובוהר "טפא איהי אתתא").

הבוחר בעמו ישראל באהבה

ונראה שנתנית התורה היא האמצעי לאהבת ה' לכנסת ישראל, וזה מה שכתוב "הבוחר בעמו ישראל באהבה", כלומר הבחירה של הקב"ה בישראל על ידי אהבתו לישראל, ואהבתו בזה ש"בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו". ולכן ברכת "הבוחר בעמו ישראל באהבה" חשוב כברכת התורה, משום שהבחירה בכלל ישראל היא על ידי אהבה הטמונה בנתנית התורה.

והתעוררות דלתתא כמה שישאל אהבים את ה' באמצעות התורה, מביאה להתעוררות דלעילא של אהבת ה' לישראל. הרי ישראל אהבים את ה' באמצעות התורה, כדכתיב (דברים ה, ה, ו) "ואהבת את ה' אלקיך וכו', והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך", ופירש"י שם, "ומהו האהבה, והיו הדברים האלה, שמתוך כך אתה מכיר בהקדוש ברוך הוא ומדבק בדרכיו (ספרי ו' ו)". ועל ידי זה מתעוררת אהבת ה' לישראל, כמו שכתוב (מלאכי א ב) "אהבתי אתכם אמר ה' וגו'", וכמבואר במשלי בקרי וכתוב, דכתיב (ח יז) "אני אהביה אהב", וקרי "אני אהבי אהב", ופירש"י "אהב, כמו אהב. אהבי, אהביה כתיב, אמר הקב"ה אני אהביה של תורה אהב". נמצא, דפירושו של הקרי אני אהב את אהבי, כלומר אלה שאהבים אותי. ופירושו של הכתיב אני אהב את אהביה, כלומר אלה שאהבים את התורה.

וזה מה שכתוב (ירמיה ב ב) "זכרתי לך חסד נעורך אהבת כלולתיך", ופירש הרזקח (פירוש הסידור קל"ג זכרונת) דהיינו חופה של מתן תורה. וכשם שאהבת כלולות היינו אהבת איש באשתו ואהבת אשה באישה, כן במתן תורה טמונה אהבת ה' לישראל וכן אהבת ישראל לה', הבוחר בעמו ישראל באהבה ואהבת את ה' אלקיך.

מלחמת יון באהבת ה' לישראל

מבואר בחז"ל (תחומא פ' וירא ה, וע' סוף מגילת תענית) שאמרו מלכות יון "אנו ישראל". והענין נראה, שכפרה מלכות יון באותה בחירה של ישראל באהבה, ואמרו שאין ישראל נבחר ואהוב לה' יותר מיון. ונראה דלכן היוונים שלחו ידם באותם העניינים שיש בהם התעוררות דלתתא המביאה להתעוררות דלעילא של אהבת ה' לישראל, וכדיתבאר.

גזרו היוונים כברית מילה שבת וראש חודש, וכולם עניינים של בחירת ישראל באהבה. ברית מילה היינו החיבור בין ישראל להקב"ה של אברהם אוהבי כאמור.

בשבת כתוב (שמות לא טז) "ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם ברית עולם", וברית היינו חיבור. ושבת עניינו חיבור של הבחירה בישראל דוקא, כאמור בתפילת שבת "ולא נתת ה' אלקינו לגויי הארצות, ולא הנחלתו מלכנו לעובדי פסילים, וגם במנחתו לא ישכנו ערלים" (וגוי ששבת במיתה). וחיבור של שבת היינו הבחירה של ישראל באהבה, כמו שנאמר בהמשך התפלה שם, "כי לישראל עמך נתת באהבה, לזרע יעקב אשר בם בחרת" (וכן כתוב בתפילת בשבת "באהבה וברצון הנחלתנו", "מקרא קודש באהבה").

וכן בראש חודש כתוב בתפילה, "אהבת עולם תביא להם וברית אבות לבנים תזכור".

ועוד גזרו היוונים (כתובות ג' ע"ב) "בתולה הנשאת ביום הרביעי תיבעל להגמון תחלה", והרי מה שתיקנו חכמים (כתובות ב' ע"א) "בתולה נשאת ליום הרביעי" היה כדי לשמור על התעוררות דלתתא דקדושת האישות המביאה להתעוררות דלעילא דאהבת ה' לישראל. ועל ידי גזירת יון דבתולה הנשאת ליום הרביעי תיבעל להגמון תחלה פגעו בקדושת האישות בכלל, ובפרט פגעו בהתעוררות דלתתא הנובע מהא ד"אין אשה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי", שעל ידי הגזירה בעלה לא עשאה כלי אלא ההגמון, וממילא נפגם החיבור בין אשה לבעלה כיון דליכא כריתת ברית לבעלה, וממילא נפגמה ההתעוררות דלעילא ד"כי בועליך עושיך אמר ה' צבאות", שהיא היא ענין "אהבתי אתכם אמר ה'".

והוסיפו היוונים לפגוע באהבת ה' לישראל במה שהשפילו את מעלת חכמת התורה באמרם שאינה אלא כשאר החכמות, וממילא "אנו ישראל". שהרי אם חכמת התורה אינה אלא כשאר החכמות, א"כ אין יתרון באהבה הטמונה בנתינת התורה מן האהבה הטמונה בנתינת החכמה, והלא אמרו חז"ל (איכ"ר ב) "אם יאמר לך אדם יש חכמה בגוים תאמין". נמצא, על ידי מה שפגעו היוונים בהתעוררות דלתתא הנובע מהכרת מעלת התורה, נפגע התעוררות דלעילא של הבחירה בעמו ישראל באהבה, והוסיפו חיל לטענתם "אנו ישראל".

וטמאז כל השמנים

והשתא, העבודות במקדש נעשו כדי לעורר שפע מלמעלה, כמה שנאמר (שמות כ כא) "מזבח אדמה תעשה לי זבחת עליו את עלתיך וכו', בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך". ואיתא בגמרא (בבא בתרא כה), "הרוצה שיחכים ידרים, ושיעשיר יצפין, וסימניך שלחן בצפון ומנורה בדרום". והא דרוצה שיחכים ידרים וסימניך מנורה בדרום, נראה משום שעל ידי אש המנורה מתעוררת שפע האהבה הטמונה בתורה, וכדיתבאר.

הרי ד' רוחות, מזרח דרום מערב צפון, כהילוך השמש. זריחה במזרח, עלייה לדרום מלשון דר רום, הערב שמש במערב, ובלילה השמש בצפון, ששם השמש צפון ונסתר, כמה שנאמר (קהלת א ו) "הולך אל דרום וסובב אל צפון וגו'", ופירש"י שם "הולך אל דרום, לעולם ביום, וסובב אל צפון, לעולם בלילה".

ונראה שענין ד' רוחות כנגד ד' יסודות, מזרח אדמה, צפון מים, דרום אש, מערב רוח. ולכן מזבח אדמה במזרח כנגד יסוד האדמה, לעורר שפע כפרה על האדם שנוצר מן האדמה (מתחת מקום המזבח). ושלחן בצפון כנגד יסוד המים לעורר שפע המטר ממנו מתברך הלחם. ואש המנורה בדרום כנגד יסוד האש לעורר שפע חכמת התורה. וארון במערב כנגד יסוד הרוח לעורר השראת השכינה, שהשראת השכינה במערב כמבואר במדרש (לקח טוב בראשית א יד) "שכינה במערב לפיכך היה הארון במשכן במערב", והשראת השכינה עניינו ליסוד הרוח כמה שנאמר (זכריה ד ו) "כי אם ברוחי אמר ה' צבאות", ופירש"י שם, "אני אתן רוחי על דריוש ויניח לכם לבנות וכו'".

וברוח דרומית כח האש, משום שבדרום השמש דר ברום שמים, וכוחו במלוא עוזו. ונראה דארץ הדרום (בארץ ישראל) מקרי ארץ הנגב על שם ריבוי כח האש בה, ולכן היא נגב מן המים.

ואהבה נמשלה לאש כאמור, כמה שנאמר (שה"ש ח, ו ז) "עזה כמות אהבה וכו' רשפיה רשפי אש שלהבתיה. מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא ישטפוה וגו'". וכן נאמר (שופטים ה לא) "ואוהביו כצאת השמש בגבורתו", כלומר אהבתם בוערת כאש השמש בגבורתו.

ונראה דלכן בדגלים נסע דגל מחנה ראובן בדרום, משום שראובן כח האהבה, כמו שאמרה לאה בעת שנולד (בראשית כט לב) "כי עתה יאהבני איש". ואיתא במדרש (במדכ"ר פ"ב) "כאותות לדגליהם, סימנין היו לכל נשיא ונשיא, מפה וצבע על כל מפה ומפה כו', ראובן אבנו (באורים ותומים) אודם, ומפה שלו צבוע אדום ומצוייר עליו דודאים". ודודאים מלשון דודים, שהם פרחים המסוגלים לאהבת דודים, וכדאיתא בשכ"ט "למה נקרא דודאים שמרגילים דודים", ועל דרך זה בחידושי הרמ"ה (ובספר חמדת ימים בשם רבינו בחיי) שהם סגולה לעקרנות להתעבר. ונראה מה שצבע אבנו ודגלו של ראובן אדום מצד כח האש.

והשתא, נראה דענין אש המנורה היינו חכמת התורה שטמונה בה האהבה, ובעבודת המנורה מתעוררת לתת ענין של "ואהבת" שבתורה, ועל ידי זה מתעוררת לעילא שפע של "אהבתי אתכם אמר ה'" שבתורה.

ונראה דלכן שבט לוי דוקא זכתה לעבודת המנורה, משום שאמרה לאה בלידתו (בראשית כט לד) "עתה הפעם ילוח אישי אלי וגו'", ובתרגום שם "הדא זימנא יתחבר לי בעלי". וכל עבודת שבט לוי לחבר בין הקב"ה לישראל, ובמקדש הקרבת הקרבנות מלשון קורבה בין הקב"ה לישראל. וכן נראה במה שכתוב אצל שבט לוי (דברים לג י) "יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל", משום שעל ידי כח האהבה הטמונה בהוראת התורה מתחבר הקב"ה לישראל. והוראה מלשון הריון, החיבור בין איש ואשה שנתדבקו ונהיו לבשר אחד בולד ההריון.

ולכן נראה דעבודת המנורה על ידי אהרן הכהן דוקא, דתנן (אבות א יב) "הוי מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה", כלומר מדת אהרן מדת האהבה בהשגת השלום, שהוא שלימות החיבור בין אדם לחבירו ובין אדם למקום, והיינו על ידי קרבתן לאהבה הטמונה בתורה. **ונראה** שזה ענין מה שנאמר אצל יון (בתפלת על הנסים) "להשכיחם תורתך", משום שהשכחה היא

הפירוד בין חכמת התורה לבין האדם, וכשם שמיתה פירוד הגוף מהנשמה, כן שכחה פירוד הדעת מן היודע, ואילו החיבור ביניהם הוא הזיכרון. ולכן אמרו חז"ל (ב"ר ב ד) "וחשך זה גלות יון, שהחשיכו עיניהם של ישראל וכו'", והרי "חשך" אותיות "שכח" כידוע, ומשום שהאור עניינו אהבת הדיבוק של הזיכרון בתורה, ואילו החשך עניינו ההיפך, הפירוד של שכחת התורה.

ולכן היוונים "טמאו כל השמנים", ולא כתיב "ונטמאו כל השמנים", כלומר שממילא נטמאו, אלא "וטמאו כל השמנים", כלומר בזדון ובכוונה (וכן מבואר במדרש). ובכך פגעו בהתעוררות דלתתא דאהבת התורה שעל ידי הדלקת אש המנורה, וממילא נפגעה התעוררות דלעילא של "ואהבתי אתכם אמר ה' וגו'".

כי עזה כמות אהבה קשה כשאל קנאה וגו'

ולהאמור יש לבאר מה שכתוב (שה"ש ח, ו ז) "שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך, כי עזה כמות אהבה קשה כשאל קנאה, רשפיה רשפי אש שלהבתיה. מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא ישטפוה וגו'".

"שימני כחותם" פירש"י, "בשביל אותה אהבה תחתמני על לבך שלא תשכחני". ופירש הגר"א, "עד עתה לא היתה אהבה שלמה חקוקה בלבך לכך לא היתה נצחי וכו', שימני כחותם על לבך וכו' פירוש, שתהיה אהבתי קבועה על לבך כחותם, כי חותם אע"פ שנטלין החתימה נשאר החותם, כן תהיה אהבתי אצלך". והיינו בדומה למה שכתוב אצל החיבור של ברית מילה: "וחתם בבשרו אות ברית קודש".

"כי עזה כמות אהבה", פירש"י "האהבה שאהבתיך עלי כנגד מיתתי שאני נהרגתי עליך". ובמדרש (שהש"ר ח ו), "אהבה שאהבו דורו של שמד להקדוש ברוך הוא שאמר (תהלים מד כג) 'כי עליך הרגנו כל היום'". ונראה לפרש הכוונה בחנה ושבעה בניה, שאהבתם לה' עזה כמות, עד שקיימו בנפשם "ואהבת את ה' אלקיך וכו' בכל נפשך וגו'".

"קשה כשאל קנאה", פירש"י שם "התגר שנתקנאו ושנתגרו בי האומות בשבילך", ונראה לפרש הכוונה ביון שנתקנאו בישראל לומר "אנו ישראל".

"רשפיה רשפי אש שלהבתיה", נראה לפרש דהיינו אש המנורה, שהוא אש האהבה הטמונה בתורה כאמור. ונראה דמקרי שלהבת "י-ה" על שם הא דאיתא בגמ' (סוטה יז ע"א) "איש ואשה זכו שכינה ביניהן, לא זכו אש אוכלתן", ופירש"י שם, "שכינה ביניהם, שהרי חילק את שמו ושיכנו ביניהן יו"ד באיש וה"י באשה, לא זכו אש אוכלתן, שהקב"ה מסלק שמו מביניהם ונמצאו אש ואש". נמצא ששם ה' י-ה הוא כח הדיבוק בין הקב"ה לישראל. והא דלא זכו אש אוכלתן, היינו אותו כח האש של אהבה האמור לחבר ביניהם, ומאחר ולא זכו נפגם אותו כח האש ופגע בהם (ושו"מ בפירוש הגר"א בשו"ש שם, "והן י"ה דאיש ואשה כמו שאמרו בגמרא סוטה יז ע"א")

"מים רבים וגו'", פירש"י האומות, ובמדרש (שהש"ר ח ז) "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה, מים רבים אלו אומות העולם שנאמר (ישעיה יז יב) הוי המון עמים רבים, לא יוכלו לכבות את האהבה, אהבה שהקדוש ברוך הוא אוהב לישראל, שנאמר (מלאכי א ב) 'אהבתי אתכם אמר ה'".

ונראה דעל ידי מסירות נפש החשמונאים ובני דורם לאהבת ה', זכו לתקן ההתעוררות דלתתא ד"ואהבת", ונתעוררה על ידי כך התעוררות דלעילא ד"אהבתי אתכם אמר ה'", עד שנעשה נס במטורה, בשפע אהבה הטמונה בתורה, ונדלק לשמונה ימים, אהבת חיבור נצחי בין הקב"ה לישראל שהוא למעלה מן הזמן.

הרגיל בנר חנוכה הויין ליה בנים תלמידי חכמים

כתב הרמב"ם (הל' חנוכה ד יב) "מצות נר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאד", ובמגיד משנה כתב שלד' הרמב"ם גרסין בגמ' (שבת כג ע"ב) "הרגיל בנר חנוכה הויין ליה בנים תלמידי חכמים".

ונראה לבאר על פי האמור, שדיבוק האהבה הטמונה באש התורה היינו דיבוק האהבה בין איש לאשה ובין הקב"ה לישראל. ולכן הרגיל בנר, כלומר בענין דיבוק האהבה הטמונה בתורה, זוכה בבנים, שהם פרי הדיבוק איש באשתו, "ודבק באשתו והיו לבשר אחד" בולד, ואף זוכה שאותם בנים יהיו תלמידי חכמים, כלומר שיהא טמון בהם דיבוק האהבה בה' על ידי אהבת התורה. וזה נצחון ישראל בנס חנוכה, שזכו לביטוי "ואהבתי אתכם אמר ה'" בנס המטורה, על ידי מה שמסרו נפשם לקיים "ואהבת את ה' אלקיך בכל נפשך", כאמור.